

Stanovisko Rady Učenej spoločnosti Slovenska

k dokumentu Moderné a úspešné Slovensko, kapitola 5. Veda, výskum inovácie

Pozitívne zámery

Je veľmi pozitívne, že dokument venuje jednu kapitolu vede, výskumu a inováciám a je zrejmé, že ide o zámer zlepšiť stav týchto dôležitých aspektov spoločnosti a štátu.

Možno súhlasiť s konštatovaním rozdrobenosti systému verejného výskumu, nízkej úrovne verejných zdrojov na výskum a inovácie, nedostatočnej spolupráce súkromného sektora s univerzitami a verejným sektorom, zaostávaním kvality výskumu za vyspelým svetom, dramatického brain drainu a nedostatočnej úrovne a podpory inovácií.

Nepochybne treba všetky tieto súčasti života spoločnosti a štátu zlepšiť. Zvýšenie verejných zdrojov na výskum a vývoj na úroveň priemeru EÚ v roku 2030, prilákanie vysokokvalifikovanej pracovnej sily a postup do skupiny tzv. silných inovátorov v European Innovation Scoreboard sú rozumné ciele.

Znepokojujúci zúžený pohľad na vedu, výskum a inovácie

Nepochopiteľným a znepokojujúcim je veľmi zúžený pohľad na vedu a výskum ako aj nevyvážené akcentovanie podnikového výskumu a inovácií. Ak by mala byť veda, výskum a inovácie na Slovensku reformované v mantineloch zúženého obrazu vedy a výskumu v dokumente, niečo sa zlepší a niečo dôležité sa môže dokonca výrazne zhoršiť. Základný výskum je nevyhnutným predpokladom aplikovaného výskumu a vývoja a bez nich zase nie je možné ani uspokojujúce zavádzanie inovácií.

Opatrenia na zlepšenie stavu slovenskej vedy a výskumu nemožno zredukovať na problém úrovne podnikového výskumu a vývoja. Predstavitelia slovenskej vedy a výskumu tieto opatrenia viackrát prehľadne a štruktúrovane prezentovali. Ich pohľad by nemal byť ignorovaný.

Zvedavosťou motivovaný výskum, základný výskum s potenciálom aplikácií, aplikovaný výskum, výskum (základný alebo aplikovaný) vyžiadany hospodárskou praxou alebo spoločenskými problémami, sú podstatnými a nevyhnutnými súčasťami vedy a výskumu. Ich spoločným kritériom musí byť kvalita a excelentnosť.

Z dokumentu nie je jasné, či podľa autorov dokumentu potrebuje naša spoločnosť a štát aj spoločenský a humanitný výskum. Dá sa dúfať, že autori dokumentu nespochybňujú nutnosť prírodovedného a technického výskumu. Z dokumentu to však nie je zrejmé. To sú potenciálne veľmi nebezpečné nedostatky vízie reformovania vedy a výskumu.

Inovácie sú síce dôležitou, ale len jednou časťou ekosystému vedy, výskumu a inovácií. Stratégia inteligentnej špecializácie RIS3 je uvedená ako strategický dokument definujúci oblasti špecializácie slovenskej politiky výskumu a inovácií. Skratka RIS3 však znamená "Regional Innovation Smart Specialization Strategy" – ide teda len o oblasť inovácií, nie celej vedy a výskumu. Toto nemožno dezinterpretovať.

Výskum a inovácie nepatria do jedného koša

Návrh na zriadenie SK RISE (Slovak Research and Innovation Support Ecosystem) ako strešnej organizácie pre celú oblasť výskumu a inovácií ignoruje rozdielnosť nástrojov na podporu inovácií a nástrojov na podporu základného výskumu, aplikovaného výskumu, vývoja a inovácií.

Oblasť inovácií je na Slovensku veľmi roztrieštená, aktivity vykonávajú organizácie v rámci niekoľkých ústredných orgánov a nimi zriadených agentúr. Kvalita viacerých podporných schém je diskutabilná. V minulosti boli financované aktivity, ktorých inovačný potenciál je sporný. Zriadenie organizácie SK RISE by teda mohlo viesť k pozitívnym systémovým zmenám v oblasti inovácií. Určite však nie v celom komplexe vedy, výskumu a inovácií.

Súčasná podpora základného a aplikovaného výskumu cez Agentúru na podporu výskumu a vývoja predstavuje zákonný nástroj s celoštátnou pôsobnosťou. To je dobré. Samozrejme, činnosť Agentúry možno a treba zlepšiť. Treba jednoducho podstatne viac finančných prostriedkov. Treba zlepšiť hodnotenie projektov. Tieto opatrenia je nielen možné, ale aj potrebné uskutočniť v rámci Agentúry. Netreba to komplikovať zastrešujúcou SK RISE.

Určite možno súhlasiť s myšlienkou zveriť SK RISE niektoré funkcie na celoštátnej úrovni, napríklad centrálné informačné a dátové centrum. Je pritom potrebné citlivo nastaviť kompetencie SK RISE vo vzťahu k inštitúciám vykonávajúcim výskum. Je otáznne, či nemožno dosiahnuť podobné efekty zoštíhlením a úpravou pôsobenia Rady vlády pre vedu, techniku a inovácie a jej Stálej komisie, spolu s jednoznačnejším vymedzením kompetencií jednotlivých rezortov.

Transformácia SAV

Transformácia SAV a iných rezortných výskumných ústavov je v dokumente zúžená na zvýšenie objemu spolupráce so súkromným sektorom s uvedením European Innovation Scoreboard ako výsledkovým ukazovateľom. Transformácia SAV by však mala zvýšiť autonómiu vedeckých ústavov, umožniť operatívnejšie narábanie s financiami, prispieť k prilákaniu najlepších vedcov. Vo výsledku by mala prispieť k napĺňaniu poslania SAV ako excelentnej vedeckej inštitúcie.

Reforma financovania a nové nástroje podpory pre výskum a inovácie zavádza v prvej časti nové flexibilné nástroje, ktorých uplatnenie by viedlo k zásadnému preskupeniu podpory smerom ku špičkovým výskumným tímom a jednotlivcom. S tým možno súhlasiť. Nie je však jasné, ako uskutočniť zámery financovania perspektívnych podnikov a strategických grantov. Skúsenosti z minulosti sú evidentné: bez zapojenia špičkových vedcov, ktorí by nemali väzby na slovenský výskumný priestor, nie je možné definovať strategické priority a programy.

Treba koordináciu, nie súperenie, keď ide o nás všetkých

Vedci by pri čítaní dokumentu uvítali aspoň zmienku o koordinovaní zámerov jedného ministerstva či politickej strany so zámermi ostatných aktérov. Máme predsa ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu, ktoré by malo zastrešovať a koordinovať reformy v oblasti vedy a výskumu. Doposiaľ nevyužitým nástrojom je Dlhodobý zámer štátnej vednej politiky zo strany ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu, odpovedajúci na jasne vymedzené

priority rezortov užívajúcich výsledky výskumu a vývoja, najmä ministerstva hospodárstva, zdravotníctva či životného prostredia.

Bez excelentnej vedy a výskumu, bez kvalitného vzdelávania sa nemôže spoločnosť rozumne rozvíjať. Tu nie je miesto na politické súperenie a nekoordináciu. Nejde o záujmy politických strán. Ide o nás všetkých.

12.10.2020